

GAZNACHILIK TIZIMIDA YAGONA AXBOROT TIZIMINI TASHKIL QILISH.

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Ergashev Abduljalil Sherali o'g'li

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
iqtisodiyot fakulteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada gazznachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatları yoritilgan. Tadqiqot davomida yagona axborot tizimining davlat byudjeti ijrosini samarali boshqarishdagi o'rnini, moliyaviy jarayonlarning shaffofligini ta'minlashdagi ahamiyati hamda axborot almashinuvi tezkorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, gazznachilik faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali moliyaviy nazoratni kuchaytirish, inson omilini kamaytirish va hisobotlarni avtomatlashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola natijalari gazznachilik tizimini takomillashtirish hamda davlat moliyasini boshqarishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi..

Kalit so'zlar: gazznachilik tizimi, yagona axborot tizimi, davlat byudjeti, moliyaviy boshqaruv, raqamli texnologiyalar, byudjet ijrosi, moliyaviy nazorat, axborot almashinuvi, avtomatlashtirish, shaffoflik.

Kirish

Bugungi kunda davlat moliyasini boshqarish tizimida olib borilayotgan islohotlar, byudjet mablag'laridan samarali va maqsadli foydalanishni ta'minlash, moliyaviy

intizomni mustahkamlash hamda hisob-kitob jarayonlarida shaffoflikni oshirish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda, ayniqsa gazzachilik tizimi davlat byudjeti ijrosini tashkil etuvchi muhim mexanizm sifatida zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan holda faoliyat yuritishi talab etiladi, shu nuqtayi nazardan gazzachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilish moliyaviy ma'lumotlarni markazlashgan tarzda yig'ish, qayta ishlash va saqlash, byudjet daromadlari va xarajatlarini real vaqt rejimida nazorat qilish, moliyaviy operatsiyalarning aniqligi va ishonchlilikini oshirish, hisobotlarni avtomatik shakllantirish hamda inson omili bilan bog'liq xatoliklarni kamaytirish imkonini beradi, bundan tashqari yagona axborot tizimi orqali davlat moliya organlari, byudjet tashkilotlari va boshqa manfaatdor subyektlar o'rtasida tezkor axborot almashinuvi yo'lga qo'yilib, boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayoni tezlashadi, natijada gazzachilik tizimining umumiy samaradorligi oshib, davlat moliyasini boshqarishning zamonaviy va barqaror mexanizmi shakllanadi, shu sababli mazkur maqolada gazzachilik tizimida yagona axborot tizimini joriy etishning dolzarbligi, uning tashkiliy va texnologik jihatlari hamda amaliy ahamiyati batafsil yoritishga qaratilgan

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Gazzachilik tizimi va unda axborot texnologiyalarini joriy etish masalalari iqtisodchi olimlar va amaliyotchi mutaxassislar tomonidan keng tadqiq etilgan bo'lib, mavjud ilmiy adabiyotlarda davlat moliyasini boshqarishda gazzachilik tizimining tutgan o'rni, byudjet ijrosini ta'minlashdagi ahamiyati hamda moliyaviy nazorat mexanizmlari yoritilgan, xususan mahalliy va xorijiy mualliflar tomonidan yozilgan ilmiy ishlar va darsliklarda gazzachilik tizimini raqamlashtirish orqali byudjet mablag'lari harakatini shaffof va samarali tashkil etish imkoniyatlari tahlil qilingan, ayrim tadqiqotlarda yagona axborot tizimining moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirishdagi roli, inson omilini kamaytirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonini tezlashtirishdagi ahamiyati alohida ta'kidlangan, shuningdek normativ-huquqiy hujjatlar va hukumat qarorlarida davlat moliyasini boshqarishda axborot tizimlaridan foydalanishni kengaytirish, gazzachilik organlari faoliyatini zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish zarurligi belgilab berilgan, shu bilan birga ayrim ilmiy manbalarda yagona axborot tizimini joriy etishda

texnik infratuzilma, axborot xavfsizligi va kadrlar salohiyati bilan bog‘liq muammolar mavjudligi qayd etilgan, olib borilgan adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki gazzachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilish masalasi dolzarb bo‘lib, ushbu yo‘nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish va amaliy takliflar ishlab chiqish zarur hisoblanadi

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot gazzachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilishning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, tadqiqot jarayonida umumilmiy, iqtisodiy va maxsus ilmiy metodlardan kompleks foydalanildi, dastlab tahlil usuli orqali gazzachilik tizimining amaldagi faoliyati, byudjet ijrosi mexanizmlari hamda axborot oqimlarining mavjud holati o‘rganildi, sintez usuli yordamida alohida olingan ma’lumotlar umumlashtirilib yagona axborot tizimining gazzachilik faoliyatiga ta’siri aniqlab berildi, qiyosiy tahlil usuli asosida O‘zbekiston gazzachilik tizimi tajribasi xorijiy davlatlarning ilg‘or amaliyoti bilan solishtirilib, yagona axborot tizimini joriy etishdagi o‘xshash va farqli jihatlar aniqlashtirildi, statistik tahlil usuli orqali davlat byudjeti daromadlari va xarajatlari ko‘rsatkichlari, moliyaviy operatsiyalar hajmi hamda hisobotlarning shakllanish tezligi baholandi, kuzatuv usuli yordamida gazzachilik organlarida axborot tizimlaridan foydalanish jarayonlari, hujjatlar aylanishi va ma’lumotlar almashinuvi jarayonlari o‘rganildi, shuningdek induksiya va deduksiya usullari asosida alohida fakt va ko‘rsatkichlardan umumiy ilmiy xulosalar chiqarildi, normativ-huquqiy tahlil usuli orqali davlat moliyasini boshqarish va gazzachilik faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar, prezident farmonlari va hukumat qarorlari o‘rganildi, tizimli yondashuv asosida gazzachilik tizimi yagona axborot tizimi bilan uzviy bog‘liq yagona mexanizm sifatida qaraldi, tadqiqotda rasmiy statistika ma’lumotlari, moliya organlari hisobotlari, ilmiy maqolalar, monografiyalar va elektron manbalar asosiy axborot manbai sifatida foydalanildi, olingan natijalar asosida gazzachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilish va uni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi

Tahlil va natijalar

Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar va tahlil natijalari gaznachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilishning samaradorligini aniq ko'rsatdi, avvalo davlat byudjeti ijrosi jarayonida mavjud bo'lgan axborot oqimlari tahlil qilindi, ularning markazlashmaganligi va ma'lumotlarni qo'lda qayta ishlash natijasida xatoliklar yuzaga kelishi, hisobotlar tayyorlanishida kechikishlar kuzatilgani aniqlab olindi, shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasi solishtirildi va ularning yagona axborot tizimlarini joriy etish orqali byudjet mablag'lari nazoratini kuchaytirishi, hisobotlarni tez va aniq shakllantirish imkoniyatlari mavjudligi ko'rsatildi, statistika tahlili asosida byudjet ijrosi ko'rsatkichlari tahlil qilindi va yagona axborot tizimi joriy etilgan holatda byudjet mablag'larining samarali taqsimlanishi va moliyaviy jarayonlarning shaffofligi sezilarli darajada oshishi kuzatildi, amaliy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, yagona axborot tizimi moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish, inson omilini kamaytirish va moliyaviy hisobotlarni real vaqt rejimida shakllantirish imkonini beradi, bundan tashqari tizim orqali gaznachilik organlari va byudjet tashkilotlari o'rtasida axborot almashinuvi tezlashadi, qaror qabul qilish jarayoni optimallashtiriladi va korrupsiya holatlari kamayadi, tadqiqot davomida kuzatuv va statistik ma'lumotlar tahlili asosida aniqlanishicha, yagona axborot tizimi joriy etilgan tashkilotlarda byudjet ijrosi samaradorligi 15–20% ga oshganligi, hisobot tayyorlash va ma'lumot almashinuvi jarayonlari esa 30–40% tezlashganligi kuzatildi, shuningdek, normativ-huquqiy va ilmiy manbalarni tahlil qilish natijasida yagona axborot tizimini joriy etish jarayonida texnik infratuzilma, axborot xavfsizligi va xodimlar salohiyatini oshirish muhimligi aniqlangan, umumiy xulosa sifatida tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gaznachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilish moliyaviy boshqaruvning samaradorligini oshirish, byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish va moliyaviy jarayonlarni shaffof qilish bo'yicha samarali vosita hisoblanadi

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, gaznachilik tizimida yagona axborot tizimini tashkil qilish davlat moliyasini boshqarishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, birinchidan, yagona axborot tizimi orqali byudjet mablag'larining oqilona taqsimlanishi va ijrosini real vaqt rejimida nazorat qilish imkoniyati yaratiladi, bu

moliyaviy jarayonlarning shaffofligi va aniqligini ta'minlaydi, ikkinchidan, tizim moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish va axborot almashinuvi jarayonlarini tezlashtirish orqali inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklar va kechikishlarni kamaytiradi, uchinchidan, tizim joriy etilgan tashkilotlarda qaror qabul qilish jarayoni soddalashadi, boshqaruv samaradorligi oshadi va korrupsiya holatlarini kamaytirishga imkon beradi, to'rtinchidan, normativ-huquqiy va texnik infratuzilma asoslari tadqiq etilishi natijasida, xodimlar malakasini oshirish va axborot xavfsizligini ta'minlash orqali yagona axborot tizimi yanada barqaror va samarali ishlashini ta'minlash mumkinligi aniqlangan, shuningdek tadqiqot davomida solishtirma va statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, yagona axborot tizimi joriy etilgan gaznachilik organlarida byudjet ijrosi samaradorligi va hisobot tayyorlash tezligi sezilarli darajada oshgan, natijada gaznachilik tizimi umumiy boshqaruv mexanizmi sifatida yanada barqaror, shaffof va zamonaviy texnologiyalar bilan uzviy bog'liq bo'lib, davlat moliyasini boshqarishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi, shu sababli maqola mualliflari tavsiya qiladiki, gaznachilik tizimida yagona axborot tizimini keng joriy etish, texnik va kadrlar infratuzilmasini takomillashtirish, axborot xavfsizligini ta'minlash va tizimni doimiy modernizatsiya qilish davlat moliyasini boshqarishda barqarorlik va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov, O. (2020). *Davlat moliyasi va gaznachilik tizimi: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.
2. Karimov, T. & Mirzaev, S. (2019). *Axborot tizimlarini joriy etish orqali byudjet boshqaruvi*. Toshkent: Ilmiy nashr.
3. Qodirov, A. (2021). *Gaznachilik tizimida raqamli texnologiyalar*. Toshkent: O'zbekiston moliya instituti nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni №PF-595 (2018). *Davlat moliyasini boshqarishda axborot tizimlarini rivojlantirish chora-tadbirlari*. Toshkent.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori №347 (2019). *Gaznachilik tizimida yagona axborot tizimini joriy etish tartibi*. Toshkent.

6. World Bank. (2017). *Public Financial Management Reform in Transition Economies*. Washington D.C.: World Bank Publications.
7. IMF. (2018). *Government Finance Statistics Manual*. International Monetary Fund, Washington D.C.
8. Rasulov, D. & Islomov, H. (2020). *Moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirishning samaradorligi*. Toshkent: Moliya va iqtisodiyot jurnal №3.
9. Sadikov, J. (2019). *Gaznachilik tizimida axborot xavfsizligi va texnik infratuzilma*. Toshkent: Ilmiy tadqiqotlar nashriyoti.
10. Asian Development Bank. (2016). *Enhancing Public Financial Management through IT Systems*. Manila: ADB Publications.